

Міхальова Юлія Олександрівна

аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

ДЗ «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0001-6928-0256

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ: ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГАПЕЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

***Актуальність теми.** Філософське осмислення сучасних суспільних процесів передбачає глибоке дослідження соціально-онтологічних, етичних, політичних, культурних та правових основ соціального життя. Тому дослідження різних аспектів духовного життя, правової культури, цінностей, та інші. важливе для більш глибокого розуміння правового буття, в якому людина може захистити свою людяність, втілити своє покликання, своє право бути людиною.*

***Метою статті** є аналіз евристичного потенціалу агапелогічного підходу та можливості його використання до філософського дослідження правової культури особистості. **Методи дослідження** – використано загальнонаукові методи формальної логіки (дедукції, індукції, аналізу, синтезу), а також аксіологічний та агапелогічний підходи. **Результати дослідження.** Зроблено аналіз сутнісних характеристик поняття права культура особистості у філософському дискурсі. Зазначено, що евристичний потенціал агапелогічного підходу до філософського дослідження правової культури особистості дозволяє використовувати принципи, які більш змістовно характеризують особистість як носія правової культури. Виокремлено риси агапелогічного підходу до правової культури особистості, до яких належить: поєднання внутрішніх структур, наявність рівнів, взаємопроникнення внутрішніх структур, універсальність.*

Проаналізовано особистість в розрізі системних законів Всесвіту, які впливають на людину в родовій системі, а також відображення їх дії на якості життя людини. Підкреслено значимість досвіду особистості, який впливає на формування установок, цінностей, якостей людини, звичок, та формування її правової культури.

*Розкрито структуру правової культури особистості та перелічено їх складові, які надають визначеність та можливість впливати на останню завдяки покращенню однієї із її складових. Зроблено висновок, що використання агапелогічного підходу до правової культури особистості відкриває нові можливості проаналізувати цілісність та гармонійність особистості через відновлення внутрішніх зв'язків з духом, душею, тілом та дозволяє людині свідомо проходити шлях трансформацій від *homo sapiens* до *homo sapiens*.*

***Ключові слова:** права культура особистості, права культура, культура, агапелогічний підхід, цінності, взаємовідносини, раціональний вибір, абсолютна свобода.*

***Актуальність проблеми.** Філософське осмислення сучасних суспільних процесів передбачає глибоке дослідження соціально-онтологічних, етичних, політичних, культурних та правових основ соціального життя. Тому дослідження різних аспектів духовного життя, правової культури, цінностей, та інші. важливе для більш глибокого розуміння правового буття, в якому людина може захистити свою людяність, втілити своє покликання, своє право бути людиною.*

Важливі питання, які мають бути вирішені людством – чи можливий світ без війн, без голоду, без насильства, без корупції та без інших негативних проявів. Чи здано людство побудувати світ в якому панує людяність, відкритість, прозорість, взаємоповага, чесність, відповідальність, гідність, гумор, безоцінність. І якщо ми відповімо на це питання ствердно, тоді стратегії розвитку людини та світу в цілому мають бути прописані в детальному покроковому плані дій.

Одним із важливих аспектів стратегії людства має бути орієнтир на щасливу особистість яка в свою чергу наділена правовою культурою, яка проявляється у здійсненні вільних вольових актів дії щодо себе та інших членів соціуму. І вже така особистість здатна бути щасливою та

ділитися власним світосприйняттям з іншими та разом з ними створювати бажану дійсність. Ефективний механізм через який відбуватимуться зміни – це зміна у мисленні, у свідомості від *homosapiens* до *homohapiens*.

Аналіз останніх наукових досліджень. Серед сучасних українських вчених, праці яких присвячені проблемам філософського дослідження онтології та гносеології сучасної культури треба назвати Е. Борінштейна, Ю. Бродецьку, О. Лісеєнко, М. Поповича, А. Халапсиса та ін.

Не менш значимими є напрацювання Макаренко Л.О. про можливість пізнання феномену правової культури за допомогою системного методу як сходження від абстрактного до конкретного, дослідження сучасного розвитку правової культури в Україні [1] та української дослідниці Ю. Бродецької, яка в своїх працях розглядає феномен цілісності суспільства[2].

Окремо, відмічу монографію Туренко «В.Е. «Антична філософія любові» в якій наведено історичний дискурс виникнення, змін та значення слів любові, які мають важливе концептуальне значення, оскільки через них розкривається зміст відносин між членами суспільства [3]. В свою чергу книга доктора інтегративної медицині Берта Хелінгера «Порядки кохання: вирішення системно-сімейних конфліктів та протиріч» має важливе значення для осмислення правової культури особистості, оскільки в ній сформульовано базові закони, які діють у всесвіті та мають важливе практичне значення в розрізі проявів культури особистості у соціумі [4].

Мета статті – аналіз евристичного потенціалу агапелогічного підходу та можливості його використання до філософського дослідження правової культури особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У найзагальнішому сенсі під культурою розуміють духовне життя суспільства в цілому, історично визначений рівень розвитку суспільства та окремої людини, виражений в створенні й оновленні соціального буття, втіленого у вироблених матеріальних і духовних цінностях.

В соціально-філософському дискурсі принципово важливе значення має розуміння культури як сукупності процесів та явищ, що суттєво відрізняються від природних. У цьому сенсі культура для людини і суспільства «неприродна», оскільки процеси в сфері культури не відбуваються стихійно, а відбуваються під впливом людської діяльності. Тому культура – це, перш за все, процес піднесення над біологічними формами життєдіяльності [5]. Саме тому культура може бути охарактеризована як специфічний і унікальний спосіб існування, організації та розвитку людського буття, що принципово відрізняється від природних/біологічних форм життя.

Складність визначення правової культури пов'язане не тільки зі важливістю визначення поняття «культура», а й поняття «право» та «правова/ий». Правові феномени займають важливе місце у культурному житті суспільства, особливо на фоні зростаючого значення правових інститутів суспільства для розвитку правового та демократичного суспільства. Сукупність цінностей та принципів, на яких будується правова система суспільства, є базисом правової культури особистості. Право завжди інтегровано в культурний контекст суспільства, в цілому стосується духовної культури та правової сфери суспільства.

Правова культура особистості – феномен, який досліджується багатьма науковими дисциплінами, але перш за все важливе філософське осмислення онтологічних характеристик правової культури особистості, які транслюється на спосіб життя людини, її цінності, наміри, дії.

Виходячи з визначення сутності та змісту правової культури особистості у сучасному філософському дискурсі, вважаємо запропонувати визначення терміну «правова культура особистості», під яким розуміється сукупність поглядів, цінностей, норм, установок, які характеризують відношення особистості до права, законності, правосуддя та суспільно-правового буття. Правова культура особистості має ціннісну природу та відображає у правовій формі стан найважливіших соціальних цінностей, зокрема цінності свободи особистості.

У вітчизняній філософській традиції домінує схильність розглядати правову культуру в рамках аксіологічного підходу. Дослідження аксіологічної спрямованості правової культури має важливе методологічне значення. За її допомогою можна проаналізувати значущість кожного компонента правової культури. Але незважаючи на те, що традиційно використовується аксіологічний підхід до дослідження правової культури особистості, його використання не вирішу-

ють значну кількість філософсько-методологічних проблем, пов'язаних з дослідженням цього концепту. Крім того евристичний потенціал аксіологічного підходу не дозволяє системно та гармонійно проводити сучасну філософську рефлексію правової культури особистості. Це зумовлює необхідність виходу за рамки традиційної аксіологічної методології, та пошук нових відповідних підходів у сфері філософської рефлексії правової культури особистості. Тому ми вважаємо доцільним використати агапелогічний підхід у дослідженні правової культури особистості.

Агапелогічний підхід до правової культури особистості виражається в світосприйнятті людини до себе та навколишнього світу основою якого є гармонійне правове буття у світі. Гармонійне правове буття це не те, що може само собою статися – це шлях, при обранні якого людина знає та дотримується законів всесвіту.

Німецький філософ, психотерапевт, богослов Берт Хелленгер сформулював закони, які діють у всесвіті до яких належать – закон ієрархії, закон приналежності, закон балансу, закон розвитку та збереження. Дію зазначених законів Берт розкриває в книзі «Порядки любові». Берт Хеллінгер показав, що сім'я це система, а будь-яка система – це сукупність елементів та відносин, які її по'вязують та що система це завжди цілісність[4].

Розкрию сутність цих законів, оскільки це дозволяє просунутися далі в окресленні змісту самого підходу.

Закон приналежності відповідно до якого процвітає род, в якому пам'ятають всіх своїх, шанують їх життя, та дякують за вклад, який вони зробили для продовження роду.

Закон ієрархії – хто прийшов в систему раніше має більший статус в системі, без батьків не було б дітей.

Дуже доречною є цитата Берта Хелінгера, яка показує, наскільки важливо віддавати шану батькам та що криється під неприйняттям своїх батьків або одного із них дитиною: «Багато хто з тих, хто відмовляється прийняти батьків повністю, прагнуть заповнити цю недостатність. І тоді вони можуть прагнути до самореалізації та просвітління. У цьому випадку пошук самореалізації та просвітління – лише таємний пошук не прийнятого ще батька або не прийнятої ще матері. Але той, хто відкидає своїх батьків, відкидає і самого себе і почувається, відповідно, таким, що не відбувся, сліпим і порожнім» [4].

Закон балансу розкривається у відносинах між людьми, це той баланс між брати та давати, однак між батьками та дітьми він не діє, оскільки дитина не може віддати батькам те, що вони їй дали, а саме це життя.

Закон розвитку та збереження, який полягає в тому, що кожна система знаходиться в один і той же час у розвитку та стані збереження самої себе, в балансі залежно від ситуації.

Важливість цих законів має практичне значення, оскільки не знання цих не звільняє від відповідальності. І можемо в розрізні життя конкретної людини спостерігати, як вони діють та до яких наслідків призводить їх не виконання.

Оскільки, агапелогічний підхід до правової культури містить аспект важливості дотримання базових законів всесвіту, відповідно для розкриття його змістовних характеристик необхідно сформулювати його принципи.

До принципів агапелогічного підходу до правої культури особистості належать – цілісність та гармонійність.

Цілісність як принцип агапелогічного підходу до правової культури особистості проявляється у відношення до себе як внутрішньо цілісної особистості, яка поміщена у різні контексти життя, наприклад, це я і я, я і світ, я-батько(мати), я-дочка (син), тобто різні контексти взаємовідносин – родинних, професійних, дружніх, громадянських, людських. Сприйняття особистістю себе як я є світ та світ є я, тобто не відокремленість людини від життя, а включенням в нього. Цілісність проявляється також у знанні та приналежності, величності свого роду, який через шану людини до нього, повагу та любов наділяє прашура їх силою та ресурсами.

Гармонійність як принцип агапелогічного підходу до правової культури особистості проявляється у знанні та дотриманні писаних та інших законів життя, які допомагають приймати

правильні рішення в житті без внутрішніх конфліктів та створюють стан особи – благосприйняття, благоприйняття, благодворення.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямку. Під правовою культурою особистості розуміється сукупність поглядів, цінностей, норм, установок, які характеризують відношення особистості до права, законності, правосуддя та суспільно-правового буття. Правова культура особистості має ціннісну природу та відображає у правовій формі стан найважливіших соціальних цінностей, зокрема цінності свободи особистості.

Агапелогічний підхід до правової культури особистості розглядається як певний спектр у призмі світосприйняття людини з добре побудованими внутрішніми ієрархічними структурами – цінностей загальнолюдських, усвідомлених власних установок та власної місії, узгодженості в діях власної душі, духу та характеру, рівня розуміння життя у питанні «для чого?, а не навіщо?» та відповіді «для щастя», та яка знає та дотримується законів – ієрархії, приналежності, балансу та яка знає та вміє утворювати, акумулювати та трансформувати власну енергію та розвиває важливі сфери її життя.

Евристичний потенціал агапелогічного підходу до правової культури особистості відкриває нові можливості проаналізувати цілісність та гармонійність особистості через відновлення внутрішніх зв'язків з духом, душею, тілом та дозволяє людині свідомо проходити шлях трансформацій від *homo sapiens* до *homo sapiens*. У філософському дискурсі агапелогічний підхід до правової культури особистості може розкривати світосприйняття людини, основою якого є гармонійне та справедливе правове буття соціуму, в якому людина може захистити свою людяність, втілити своє покликання, своє право бути людиною, бути собою.

Список використаних джерел

1. Макаренко Л. О. Особливості сучасного розвитку правової культури в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 1 (vol. 2). С. 64–69.
2. Бродецкая Ю. Ю. Общество человеческих отношений: в поисках утраченной ценности : монография. Днепропетровск, 2014. 212 с.
3. Туренко В. Е. Антична філософія любові. Київ, 2017, 229 с.
4. Берг Хелінгер Порядки кохання: вирішення системно-сімейних конфліктів та протиріч. URL: <https://www.rulit.me/books/poryadki-lyubvi-razreshenie-semejno-sistemnyh-konfliktov-i-protivorechij-read-333458-1.html>
5. Халапсис, А. В. (1999). Опыт онтологии культуры. *Філософія і соціологія в контексті сучасної культури : зб. наук. праць*, С. 60-67.

References

1. Makarenko L. O. (2019) Osoblyvosti suchasnoho rozvytku pravovoyi kul'tury v Ukrayini. [Features of the modern development of legal culture in Ukraine]. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 1 (vol. 2). S. 64–66. [In Ukrainian].
2. Brodets'ka Y. (2014) Suspil'stvo lyuds'kykh vidnosyn: u poshukakh vtrachenoyi tsinnosti. [Human Relations Society: In Search of Lost Value]. Dnipropetrovs'k, 212 s. [In Ukrainian].
3. Turenko V. (2017) Antychna filosofiya lyubovi. [Ancient philosophy of love]. Kyiv, 229 s. [In Ukrainian].
4. Bert Khelinger (2003) Poryadky kokhannya: vyrishennya systemno-simeynykh konfliktiv ta protyrich. [Rules of love: solving systemic family conflicts and contradictions.]. URL: <https://www.rulit.me/books/poryadki-lyubvi-razreshenie-semejno-sistemnyh-konfliktov-i-protivorechij-read-333458-1.html> [In Ukrainian].
5. Khalapsis, A. V. (1999). Dosvid ontolohiyi kul'tury. [Experience of the ontology of culture]. *Filosofiya ta sotsiolohiya v konteksti suchasnoyi kul'tury : Zb. nauk. prats'*, 60–67 s. [In Ukrainian].

Mikhailova Yuliia Oleksandrivna

Postgraduate Student at the Department of Philosophy,
Sociology and Management of Socio-Cultural Activities
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
26 Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6928-0256

PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF LEGAL CULTURE PARTICULARITIES: HEURISTIC POTENTIAL OF THE AGAPELOGICAL APPROACH

Relevance of the topic. Philosophical understanding of modern public actions involves the deepest study of the socio-ontological, ethical, political, cultural and legal foundations of social life. Therefore, the study of various aspects of spiritual life, legal culture, values, etc. is important for a deeper understanding of legal existence, in which a person can protect their humanity, embody their vocation and their right to be human.

The purpose of the article is analysing the heuristic potential of the agapeological approach and the possibility of its use in the philosophical study of the legal culture of the individual. Research methods: general scientific methods of formal logic (deduction, induction, analysis, synthesis), as well as axiological and agapeological approaches were used. Research results. The analysis of the essential characteristics of the concept of legal culture of the individual in the philosophical discourse has been made. It is noted that the heuristic potential of the agapeological approach to the philosophical study of the legal culture of the individual makes it possible to use the principles that more meaningfully characterize the individual as a bearer of legal culture. The features of the agapeological approach to the legal culture of the individual are highlighted, which include: a combination of internal structures, the presence of levels, the interpenetration of internal structures and universality.

The personality is analysed in the context of the systemic laws of the universe that affect a person in the tribal system, as well as the reflection of their effect on the quality of human life. The importance of the experience of a person influencing the formation of attitudes, values, qualities of a person, habits and the formation of their legal culture is emphasized.

The structure of the legal culture of the individual is revealed and its components are listed, which give certainty and the ability to influence the latter due to the improvement of one of its components. It is concluded that the use of the agapeological approach to the legal culture of the individual opens up new opportunities to analyse the integrity and harmony of the individual through the restoration of internal ties with the spirit, soul, body and allows a person to consciously go through the path of transformation from homosapiens to homohapiens.

Key words: legal culture of the individual, legal culture, culture, agapeological approach, values, relationships, rational choice, absolute freedom.